

דף יז

'ומשתין מים ערום לפני מטתו'. 'ערום' לאו דוקא, אלא דיברו בהווה, מתוך שהוא ערום מתעצל מלהתלבש ולצאת. וטעם הדבר מפני שרצון הקב"ה שיהא האדם מתנהג בנקיות וקדושה, וזה מתנהג בעצמו בדרך מיאוס וטינופת, ולא יוכל הקב"ה להשרות שכינתו אצלו. וכל שכן אם משתין במקומות אחרים הצריכים נקיות יתרה כגון לפני שלחנו וכד', ואולם במשתין לכלי וכד' מותר (עפ"י לבוש ושאר פוסקים או"ח רמא; שבת סב ובמפרשים).

'האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה...'. הרמב"ם והשו"ע השמיטו דברים אלו. ואולם הפרי-חדש (ביו"ד קטז) והגר"ז בשו"ע שלו (הל' שמירת הגוף והנפש) ועוד פוסקים הביאום. וכתב בספר לקוטי הלכות שצריך להיזהר בהם.

ובהגהות מרדכי (שבת תסא) יישב מנהג העולם שאין מקפידים בביצה קלופה, כי שמא אותה רוח רעה אין מצויה ביננו, א"כ אין לחוש כלל. וכיוצא בזה כתב בספר ים של שלמה פ"ח דחולין (יב) שכל מה שהזהירו בגמרא משום רוחות, כגון זוגות וכד' – אין מצויים עתה, אעפ"י"כ לחוש צריך בכל מה שנוגע לכשפים ופגיעות שבגוף.

ומכל מקום דעת כמה אחרונים (ע' שו"ת טוב טעם ודעת מהדור"ג ב, קצח; תורת חסד אה"ע ה,ה), וכן נקט הגרש"ז אויערבך זצ"ל שכל אלו הדברים אין בהם איסור מן הדין אלא משום זהירות, ואין אומרים בדברים סגוליים 'חמירא סכנתא', הלכך יש לסמוך על הקולות המוזכרות בספרים, כגון כשנותן דבר מאכל או מעט קמח על הבצל וכד'. [ומצינו שאף בדברים המפורשים לא נהגו בזמננו להקפיד, כגון מלפפונים שאין נמנעים לאכלם עתה הגם שעליהם נאמר בגמרא (בע"ז כט. ע"ש) שקשים לגוף (כחברות) (מובא בספר הליכות שלמה ח"א פ"ב הערה 103. וכ"כ בשבט הלוי ח"ג קסט וח"ו קיא אודות בצלים קלויים או ביצים חיות, ע"ש. ובשו"ת מענה אליהו (יח) להגאדר"ת כתב 'עכ"פ אין להרעיש העולם מפני זה, ובכל כיוצא בזה אמרו האידנא דדשו בה רבים שומר פתאים ה').]

וכן בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג כ) נקט שאעפ"י שהשו"ע ועוד פוסקים השמיטו דברים הללו, ראוי להחמיר בדבר המפורש בגמרא [ונקט שם שאין לחלק בין זמן הגמרא לזמננו], ומכל מקום בכל אופן השונה מהמפורש אין לנו להשוותו לו, שבכל אלו הדברים אין לך בהם אלא חידושם, וכגון קילוף ביצים חיות הנעשה בכמויות גדולות בבתי חרושת, שהוא דבר שדרכו להעשות לימים רבים, אין ללמדו ממה שאסרו בביצה ובצל קלופים שדרכם להכניס סמוך לסעודה.

וכיוצא בזה מקובל בשם החזון-איש, שאם יש שינוי כלשהו אפשר להקל. ובזה יישבו מה שאין זהירים בשתיית מים שלנו בכלי מתכות – כי עשיית כלי המתכות כיום שונה מאז, ויש עליהם ציפוי מסוים (עפ"י שבט הלוי ח"ח ב. ובשם אדמו"ר מלובאביטש זצ"ל מובא שהיה נמנע מלשתות ממים שהיו בלילה בכלי מתכת).

[יש מי שנתן טעם נאה למנהג לאכול בצל וביצה בסעודת יום השבת – שכיון שא"א להשאירם קלופים במשך הלילה, הרי ניכר שעשאו ביום לכבוד הסעודה (הליכות שלמה ח"א פ"ב הערה 103 בשם הגה"ח רא"י לוריא ז"ל)].

זהלן בבית הקברות – כדי שתשרה עליו רוח טומאה. 'והבאים מבית עלמין להתפלל, יפה עושים שרוחצין ידיהם משום רוח הטומאה השורה בבית הקברות, דתניא ... זה הלן בבית הקברות כדי שתשרה

עליו רוח טומאה'. ונטילת ידים מעבירו, דמהאי טעמא נטלינן שחרית, דשינה אחת מששים במיתה, משום 'בת מלך', וכמה מיני נטילות מנו רבותינו פרק ערבי פסחים דמעביר רוחות רעות. ונטילה שאחר המת – מנהג הוא ואסמכוה אקרא ירחצו את ידיהם – סופי תבות [למפרע] מת, כך נמצא בנימוקים, ומקובלני מפי מורי ורבי שיש לרחוץ גם הפנים, על שם ובלע המות וגו', ושוב מצאתי כן ברוקח. ועיקר הטעם להעביר רוח הטומאה כדלעיל... (שו"ת מהרי"ל כג).
וכן מובא בשו"ע או"ח ד, יח שהחולץ בין המתים צריך נטילה. ויש שחלקו על כך (ע' שערי צדק ד, כ; תורת האדם לרמב"ן; הג"א מו"ק פ"ג פו).

ומנהג העולם שאין מנגבים הידים לאחר נטילת בית הקברות. ושמעתי בשם הגרש"ה וואזנר שליט"א שאינו מנהג אלא לפי שלא היה מצוי במה לקנח. ויתכן לפי טעמו זה שמשום כך לא נהגו העם לרחוץ הפנים כדברי מהרי"ל, כי הרוחץ פניו ולא נגבם יפה פניו נבקעות ונפצעות (כדאיתא באו"ח ד, כ). ולפי"ז כשמגיע למקום שיש לו במה להתנגב ראוי לעשות כן.

זהנוטל צפורניו וזורקן לרשות הרבים – מפני שהאשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת' – משום מיאוס. וי"א משום כשפים (נמוקי יוסף מו"ק יח).

והחילוקים שנאמרו להלן בגזיזה במספרים או אם גזז דבר אחר, לכאורה אינם שייכים אלא לפי הטעם השני. ואולם למסקנא אמרו שהכל אסור.

ומה שאמרו במו"ק שאם נשתנו נשתנו ופרש הרי"ף דהיינו שנשתנה מקומם הראשון, ולפי הטעם דמיאוס מאי שנא. ושמה הם מפרשים 'אשתנו' לא על שינוי מקום אלא שינוי הגוף, שבמשך הזמן הצפרנים מתיבשות ומשתנות וכבר אינם מאוסות כל כך, הלכך אין לחוש שמה ייאספו ויזרקו החוצה. ולפי זה אין התר בשינוי מקום גרידא, אבל כאמור הרי"ף כתב שאם כנסם לאחר שנפלו והשליכם החוצה לית לן בה. אכן משמע קצת שאין ראוי לעשות כן לכתחילה, כי מדוע אמרו הצדיק קוברים ואינו מזיזם ממקום למקום (וכ"מ בלקוטי הלכות כאן, שדוקא כשנפלו וקשה לו לאספן או יזיזם עכ"פ ממקומם). ושמה אכן משום כשפים ליכא אלא הטעם משום מיאוס וכנ"ל.

ראה עוד בהרחבה בכל הענינים המוזכרים בסוגיא, בספר 'שמירת הגוף והנפש' להרי"י לרנר. וע"ע אודות שריפת צפרנים ב'מחזיק ברכה' רס, ד-ה; 'מנהגי ישראל תורה' ח"א עמ' ססה רפג; 'מנהגי ישראל' ח"ג עמ' יב-יג.

תא שמע אע"פ שאמרו המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה. אימא הבודק מטתו לאור הנר הרי זה מגונה. לכאורה נראה לפרש שמתרץ שאין לגרוס 'אעפ"י' בברייתא ואין מדובר כלל על שימוש לאור הנר. ומרש"י נראה לכאורה שאין מוחקים 'אעפ"י' אלא במקום 'המשמש' יש לומר 'הבודק' והכוונה שאעפ"י שהבדיקה לאור הנר אינה ראויה כל כך, אעפ"י אמרו בית שמאי תביא שני עדים לכל תשמיש או תבדוק לאור הנר. [ושל בית מונבו הוזכרו לשבח על שהיו בודקים לאור יום ולא לאור הנר].
וכן נפסק להלכה גם לענין בדיקת שבעה נקיים, שאמנם לכתחילה צריכה להעשות לאור היום אבל בדיעבד מועילה לאור הנר (רמ"א קצו, ד וב'שמלה' שם). ויש מי שכתב שבדיקת שבעה נקיים בתחילתם ובסופם צריכה להעשות ביום דוקא (עפ"י סדרי טהרה סקי"ט).

'... דאי ס"ד משמשינן, מזכירין אותן לשבח? אין הכי נמי, דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה'.
אין טוב לשמש בלא רצון אלא אדרבה צריך שיהיה לו רצון ותאוה מצד עצמו דהכי איתא בגמרא דנדה דף י"ז ע"א דאי ס"ד משמשינן מזכירין אותן לשבח... ופירש רש"י אונס שינה – מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאוה לה כ"כ ומשמש לקיום מצוה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות

עכ"ל ע"ש, נמצא דיותר טוב לעורר רצון ותאוה ולא יהיה קץ בתשמיש זה, על כן מותר לו לדבר בשיחה ושחוק עמה כדי לעורר תאוה ורצון בלבו אם יודע שבזה תתעורר התאוה ויהיה לו רצון, וכן איתא בגמרא דרב כהנא גני תותי פוריה דרב שמע דשח ושחק ושמש וכונת רב ע"ה היתה בעבור לעורר התאוה שלו כדי שיהיה לו רצון לתשמיש ולא יהיה קץ בה ח"ו, כי האדם אע"פ שצריך לעשות מצות ה' צריך שיהיה לו בזה תאוה ורצון בכל לבו' (שו"ת תורה לשמה עב. וע"ש כע"ז לעיל סח. ושם הוסיף: רק יזהר שלא להרבות יותר מדאי בשיחה קלה אלא כדי הצורך).

וע"ע באגרת הקודש להרמב"ן, מהדורת שעוועל. ויש להעיר כיו"ב באכילת מצוה שאכילתה לתאבון הידור מצוה הוא כדאיתא בריש ערבי פסחים, הגם שחביבותו משום השקטת רעבונו ותאבנו. ואולם אם עיקר כוונתו למטרה האחרת, הריוז פניה חיצונית ופגם במצוה, כגון שאמרו שלכך אין פירות גינוסר בירושלם, כדי שלא יעלו בשבילם. וכן לענין 'עוסק במצוה' מבואר בפוסקים לענין תגרי תפלין שתלוי מה עיקר כוונתו.

'הא בחדתי הא בשחקי'. רש"י מפרש שהשחקים לבנים יותר מהחדשים. ויש מפרשים משום שהחדשים קשים ואינם בודקים יפה (עפ"י שו"ת מהר"ם מרוטנברג ד"פ תרכה), או משום שהוא מסרט והרי תקלקל לעצמה (עפ"י רשב"א; ב"ח קצו. וע"ש בסד"ט).

'ישל בית מונבו המלך היו עושינ ג' דברים ומזכירין אותן לשבח... ונוהגין טומאה וטהרה בשלגים... תנן התם שלג אינו לא אוכל ולא משקה...' יתכן שלכך שבחום חכמים, לפי שנהגו טומאה וטהרה בשלג אף על פי שלא חישבו עליו, מאחר ולא ניכר לכל. או י"ל שנהגו על פי הדין אלא שלא היה הדין ידוע ופשוט, לכך שבחום (עפ"י ערוך לנר).

'אמר אביי כגון שהעבירו על אויר תנור'. נקט אחד מכמה אופנים; כגון שנכנס לאהל המת או נטמא בהיסט הזב ובכל המטמאים במשא (ראשונים).

(ע"ב) 'משל משלו חכמים באשה, החדר והפרוזדור והעלייה...' הרמב"ם (איסור"ב ה,ג) פירש אותם מקומות בגוף. יש שהבינו שאין פירושו תואם עם פרש"י ותוס' (עפ"י החתם סופר בתשובה קסו. וכתב שם ובחדושו להצדיק פירוש הרמב"ם 'אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח, א"א לנו להכחיש המציאות שאינו כפרש"י ותוספות וצירי מהר"ם מלובלין, ואין לנו אלא מש"כ הרמב"ם בחיבורו ובפירושו המשנה...'), אבל בחזון איש (קה) צדד שאין דבר ברש"י ותוס' המנוגד לפירוש הרמב"ם (ע"ש).
[ע"ע על דרך הרמז בספר יערות דבש ח"ב דרוש טז (עמ' שסג, מהדו' ירושלים תש"ס)].

'אלא אמר אביי, אי בתר חששא אזלת אידי ואידי ספק הוא ואי בתר חזקה אזלת...' אין כוונתו במשמעות שאלה וקושיא, אלא כאומר: לדעה המתחשבת באפשרות המקרים יהא הדין כך וכך, ולדעה ההולכת אחר החזקה הטבעית, יהא הדין אחרת – שנחלקו בדבר רבי חייה ורב קטינא, כמבואר בהמשך (ריטב"א).

בבאור טעמי כל הדעות, ע' בהרחבה בחזו"א יו"ד קז, א-ג; אחיעזר ח"ב יז.